

Villa Corolla

Pirmā pasaules kara ievainotie.

Tur lejā, Gaujas kalnā...

Tā par Cēsu sanatoriju saka cēsnieki. Vai daudzi zina, ka tur lejā, Gaujas krastā, dziednīcas simt gadu pastāvēšanas vēsturē risinājušies Čehova stāstu cienīgi notikumi ar krievu aristokrātu intrigām, ievainojumus dziedējošu strēlnieku sāpēm, sanatorijas pacientu *špicbucībām* un mīlas stāstiem? Visbeidzot – tagad te atvērta viesnīca *Santa*, tik eleganta, ka *Ugunsgrēku* varētu filmēt...

MAZĀ DAVOSA

Izrādās, Cēsu sanatorijas pirmsākumi meklējami Rīgā, kur 1915. gada decembrī dakteris Jānis Jankovskis izveidoja Apvienotā Latviešu strēlnieku bataljona lazareti. Tajā ārstējās 1916. gada jūnijā un Ziemassvētku kaujās ievainotie. Rīgai kritot, 1917. gada rudenī lazareti pārvietoja uz Valmieru, pēc tam uz Tērbatu. 1918. gadā pilsētu okupēja vācu karaspēks, un hospitāļa vadītājs nolēma atgriezties Latvijā, par jaunās dziednīcas vietu izvēloties gleznainās Cēsis. Vācu

karaspēka vadība izturējās lojāli pret ieceri sanatorijā ārstēt kara invalīdus, un pilsētā dislocētās Bavārijas divīzijas komandieris atļāva pārvest inventāru un sanitāros automobiļus no Tērbatas uz Cēsīm. Sanatorija darbu sāka 1918. gada 14. aprīlī vasarnīcā *Baltica* jeb 3. mājā (padomju gados sanatorijas ēku kompleksi piešķīra kārtas numurus). Sākās rosība pie sanatorijas iekārtošanas – atjaunoja kara laikā paputējušās krievu aristokrātiem piederējušās vasarnīcas. Divas dienas pēc Latvijas brīvvalsts pasludināšanas,

1918. gada 20. novembrī, Jankovskis izveidoja Latvijas Sarkanā Krustu, kļuva par organizācijas vadītāju un, iespējams, tālab Cēsu sanatoriju savā pārziņā pārņēma Sarkanais Krusts.

1919. gadā no austrumiem sākās lielnieku uzbrukums. Iebrucēju varas vīri ieradās Gaujas kalnā, tīkojot pēc šeit novietotajiem sanitārajiem automobiļiem un cita inventāra. Personāls drošsirdīgi, pat riskējot ar dzīvību, aizstāvēja dziednīcas īpašumus. Lielinieki apcietināja žēlsirdīgo māsu Helēnu Butuli, un tikai pēc

Jankovska uzstājības viņu atbrīvoja. Jauno valsti apdraudēja arī Bermon-ta karaspēks. Brīvības cīņu laikā uz Cēsu sanatoriju veda ievainotos tieši no kaujas laika. Kad kara vēji pierima, dziednīcā ārstējās Brīvības cīņu varoņi – kara invalīdi.

Dziednīcas ēku komplekss ir ievērojams 20. gadsimta sākuma krievu aristokrātijas vasarnīcu tipa māju paraugs. Villas gleznainajā Gaujas krastā būvētas no 1890. līdz 1910. gadam. Sākumā sanatorijas īpašnieki tās nomāja, bet ar 1925. gadu no pilsētas un saimniekiem atpirka villas ar romantiskiem nosaukumiem – *Baltica* (3. māja), *Dagmāra* (4. māja), *Corolla* (2. māja), *Silva*, *Miranda*, *Viktorijs*, *Henriete*. Kopumā sanatorijai piederēja 24 ēkas.

No 1921. gada Cēsu dziednīca sāka uzņemt privātos slimniekus, un pakāpeniski arvien lielāku uzmanību veltīja plaušu slimību un tuberkulozes ārstēšanai. Uzņēma pacientus arī ar sirds un asinsvadu, kaulu un locītavu sistēmas vainām, kuņģa un zarnu trakta traucējumiem. «Medicīnas autoritātes sanatoriju atzina par labāko Latvijas klimatisko kūrortu, jo *Gaujas krasts šajā vietā labi aizsargāts no vējiem un padots dienvidu saulei*. Gleznaino Vidzemes augstienes stūrīti nodēvēja par Vidzemes Šveici, bet, pateicoties sausajam, spirtajam, dziedinošajam gaisam, ar skuju kokiem apaugušais kūrorts izpelnījās mazās Davosas apzīmējumu. Tā bija iemīļota atpūtas vieta Latvijas inteliģencei, te atguva veselību slaveni mākslinieki, aktieri, rakstnieki. Mākslas zinātniece Tatjana Suta rakstīja: «K. Maizīte turēja pansiju *Corolla* pie Gaujas. Tajā bieži viesojāmies. 20. gadu beigās kādu vasaru tur dzīvojis un kopā ar Aleksandru Čaku un Romanu Sutu plostojis mākslinieks Jānis Plase, kurš veselīgajā Cēsu gaisā cerēja uzlabot slimās plaušas. Vasarā tur atpūtās arī dramaturģe Austrā Ozoliņa-Krauze ar savu draudzeni aktrisi Mariju Leiko.» Visos laikos sanatorijā ārstējušās Latvijā zināmas radošas personības – dzejnieki un rakstnieki Imants Ziedonis, Ojārs Vācietis, Ēriks Hānbergs, Mākslas akadēmijas rektors Valdis Dišlers, mākslinieki Jānis Anmanis, Valdis Kalnroze, Arvids Dūmiņš, komponisti Oļģerts Grāvītis,

Pēteris Plakidis, žurnālists Mariss Andersons, aktieri Juris Strenga, Dzintra Klētniece un citi.

Sākumā tuberkulozi ārstēja ar aeroterapiju – svaigu gaisu un spēcinošu uzturu. Pat ziemā slimnieki sēdēja ārā, ietinušies siltās segās, un elpoja svaigu priežu gaisu. Vēlāk vājiniekiem krūškurvī vai vēdera dobumā ievadīja gaisu, lai dotu mieru slimajam plaušu rajonam, pielietoja kalnu sauli, diatermiju, isvilņu elektrizāciju, masāžu, dūņu kompreses, diētu. Dziednīcā iekārtoja rentgena kabinetu.

SMALKA VIETA

Vācu laikā sanatorijā turpināja ārstēties tuberkulozes slimnieki, bet 3. mājā iekārtoja kara hospitāli, kur ievietoja ievainotos leģionārus. Te ārstējās arī vlasovieši ar smagām tuberkulozes formām. Sanatorijas teritorijā izvietoja vācu slepeno daļu no Pleskavas, klubā bija komandantūra, bet pagrabstāvā – cietums. Pēc kara Cēsu tuberkulozes sanatorijā lēnām atgriezās ierastais ritms, taču apstākļi bija smagi – ēkās bija traucēta elektrības padeve, bija jāstiklo logi, jālabo durvis, krāsnis. Maizi uz sanatoriju no pilsētas nesa ar maisiem, pārtiku veda ar zirgiem. Reiz ziemā zirga kamanas, kurās veda olas, sāka slīdēt pa kalna nogāzi un ieslīdēja grāvī. Olas krakšķēdamas sabira sniegā. Sanatorijas vadītājs Augusts Spliners ar veselākajiem slimniekiem devās makšķerēt zivis pusdienām. Pārtiku atsāka ražot sanatorijas palīgsaimniecībā, kas bija izveidota jau Latvijas laikā. Piens, gaļa, svaigi dārzeņi bija labs atspajds ārstēšanā, īpaši pēckara periodā. Atsākās kultūras dzīve – sanatorijas klubā rīkoja koncertus, teātra izrādes, priekšlasījumus, sarunu stundas, literārās tiesas. 2. mājā bija iekārtota bibliotēka. Ar sanatorijas autobusu slimnieki devās ekskursijās.

Padomju Savienībā sabiedrības veselīšanai un arī tuberkulozes ārstēšanai veltīja lielu uzmanību. Nežēloja līdzekļus jaunu preparātu un ārstniecības metožu ieviešanai. Latvija bija viena no līderēm slimības apkarošanā.

Septiņpadsmit gadus Cēsu sanatorijā par nodaļas ārstu strādāja Miervaldis Bērziņš, ko mēs pazīstam kā rakstnieku Miervaldi Birzi. Viņa sieva Lilijs Bērziņa bija slimnīcas galvenā

ārste. Birze kara laikā bija pārcietis Salaspils un Būhenvaldes nāves noņemnes, un pats ārstējies Cēsu sanatorijā. «Pēc kara septiņus gadus cīnījos ar savu *trofeju* – tuberkulozi –, ko pārvedu no Vācijas,» rakstnieks stāstījis intervijās. «Pēc tam bija grūti gadi man kā ārstam, kad vēl nebija specifisku tuberkulozes preparātu un bija jāskatās uz jauniem, mirstošiem cilvēkiem, meitenēm, kas vēl nebija uzvilkušas pirmo balles kleitu. Viņas, vairākus gadus ceļojot no sanatorijas uz sanatoriju, bija skatījušās nāvei vai gā, dažas par tuberkulozi zināja vairāk nekā es. Tā man viņas arī pateica acīs: «Dakter, ko jūs man stāstāt, es taču zinu, ka man jāmirst.» Un viņām bija taisnība. Nebija nedz zāļu, nedz tādu operāciju, lai slēgtu milzīgās kavernas plaušās, kas kā zemē slēpta laika mīna varēja eksplodēt katru brīdi, radot nāvējošu plaušu asiņošanu.»

Par Cēsu sanatorijas darbiniekiem teica – viņi vēl nav iemācījušies halturēt. Vēl teica – tā ir smalka vieta, tur var tikt strādāt tikai caur pazīšanos. Dakteri un māsiņas zināja: ārstēšanās rezultāti atkarīgi ne tikai no iespējām pielietot modernus preparātus un metodes, bet arī personāla un slimnieku savstarpējām attiecībām, sanatorijas režīma ievērošanas. Par režīma pārkāpumiem – alkohola lietošanu un bezatļaujās prombūtni – pacientus sūtīja mājās. Katru vakaru māsiņa un dežurējošais ārsts izstaigāja četras mājas, kurās uzturējās pacienti, un pārbaudīja, vai visi ir gultās, vai istabiņas nesmaržo pēc grādīgā. «Ko tik viņi neizdomāja!» stāsta bijusī sanatorijas vadītāja Gunta Seisuma. «Pa klusiņām mācēja iedzert, īpaši 7. korpusā. Aizbrauca prom un pudeles nebija no skapja izvākuši. Kad dežurēju, viņi zināja – joki mazi. Viņi mani bija iesaukuši par Tečeri. Kad apstaigāju istabiņas, jutu, ka lietots alkohols. Darba nespējas lapā rakstijām pārkāpumus, un viņi nāca nolūgties. Vienreiz eju apgaitā un skatos – vienā gultīņā vīrietis nav viens, ir arī kundzīte no pilsētas. Nu, ko! Es neko. Nekāda tragēdija jau nenotiks, nodomāju.»

Rakstnieks Ēriks Hānbergs ir ārstējies Cēsīs, Krimā, bet visilgāk – Tērvetes tuberkulozes sanatorijā. Ar Cēsu sanatorijas personāla stingrību viņš saskārās jau pirmajās dienās.

Rakstnieks Miervaldis Birze pie 1. mājas – grāmatvedības. 1986. gads.

Sanatorijas ārstu sanāksme – piecminūte pie galvenās ārstes Guntas Seisumas (centrā.)

«Galvenā ārste Lilija Bērziņa bija ļoti stingra, un pamatoti: tajā laikā *dzeršlāšana* bija visur – gan darba kolektīvos, gan sanatorijās. Bērziņa bargā bija arī tāpēc, ka sargāja savu Miervaldi. Un es arī dabūju ciest. Ieradies sanatorijā, izgāju pastaigāties pa pilsētu un satiku Miervaldi Birzi. Iedzērām vīnu. Viņš runāja par kagora un vermuta garšām. Laikam jau drusku par daudz iedzērām, un viņš labsirdīgā naivumā, kad sieva pratināja, bija visu izstāstījis. Galvenā ārste divreiz bija zvanījusi māsiņai, lai nofiksē jauno pacientu. Māsiņa mani nobrīdināja, bet Bērziņa to neaizmirsā – nelaida mani brīvdienās pie mājiniekiem. «Brauksiet atkal piedzerties?!» viņa nikni teica. Sanatorijā stāstīja par Edgaru Damburu, kas bijis kārtīgi sadzēries, iebarikādējies savā istabā un ar krēsla kāju aiztaisījis durvju kliņķi. Viņam piedeva, jo viņš bija rakstnieks un Miervalda Birzes draugs. Es tajā laikā nebiju vēl prozā neko uzrakstījis. Miervalda Birzes mājas atradās netālu no sanatorijas, tās varēja redzēt pa dziednīcas logu. Birze bija mednieks, un netālu no viņa mājas mednieki sapulcējās pasērst. Es gāju pastaigā uz to pusi un arī piepulcējos bariņam. Kad redzēju, ka kundze nāk no mājas uz to puduri, kur esam, es žigli pazudu. Viņa bija tik nešpetna, ka izdzenāja medniekus un aizveda mājās savu Miervaldi. Bardzība no Bērziņas puses bija saprotama, bet pārējais personāls bija pielaidīgs un saprotošs – *špicbucības* un palaidnības centās neredzēt.

Atceros kuriozu gadījumu. Mans istabiņas biedrs aizbrauca uz divām dienām *atvaļinājumā*, un es atnāku no pastaigas, un manā skapītī ir pienesums – kārumi, dzērieni. Sarīkoju mazu banketiņu, un jauki nosvinējām!

Edgars
Damburs
bijis kārtīgi
sadzēries un
savā istabā
ar krēsla kāju
aiztaisījis
durvju kliņķi.

Šis tas palika pāri, un, kad pārradās istabiņas biedrs, es arī viņu uzciņāju ar pārpalikumiem. Izrādās, ka māsiņa bija sajaukusī skapišus, – pienesums bija viņam. Mēs labi sapratāmies un nosvinējām arī šo notikumu...

Sākumā dakteri šaubījās, vai man ir tuberkuloze, vai tie ir sarētojumi pēc plaušu karsoņa. Satraukumu, vai tu esi slimis ar tuberkulozi, palīdzēja mazināt atgriešanās jaunībā. Esmu beidzis Cēsu Skolotāju institūtu. Nemītīgi klaiņodams, satiku paziņas no studiju laika, daudz ko par šo vidi varēju pastāstīt sanatorijas biedriem, staigājot nelielos pulciņos. Daļēji biju mazais kultorgs, gids. Aizvedu viņus pie man pazīstamā tēlnieka Jansona.

Slimniekus sanatorijā ārstēja ne tikai ar zālēm un fizikālo terapiju, bija arī kultūrārstniecība ar pastaigām svaigā gaisā, piknikiem, kino. Cēsīs bija labs simfoniskais orķestris, un

muzikālā dzīve bija ļoti aktīva. To visu izmantoja sanatorijas kultorgs. Klubā bija tikšanās ar kultūras cilvēkiem. Miervaldis Birze emocionāli stāstīja, kā viņa laikā ārstēja tuberkulozi – bacilis bija *jānoguļ*, bija vajadzīgs miers. Manā laikā tieši otrādi – zāļu terapiju savienoja ar aktivitāti, bija jāuzturas daudz svaigā gaisā.»

Cēsu sanatorijas patients ģeogrāfs Andris Tidriķis iezīmēja savu viziju par dabas taku iekārtošanu gleznainajā Gaujas kalna apkaimē: «Esmu astminieks. Tam, ka varu strādāt, krietna daļa nopelnu ir Cēsīm. Esmu pabijis sausajā Austrālijā, Austrumāfrikas tropos, kalnos no Sudetiem līdz Pamiram, Melnās jūras kūrortos. Nevaru teikt, ka sāļais jūras vējš vai sausā Vidusāzijas svelme manu labsajūtu uzlabotu. Pēc nedēļas aklimatizācijas un medicīnas kursa Cēsīs notiek brīnums – ejot, pat kāpelējot pa iežiem, elpojot meža gaisu, nepieciešamība pēc zālēm iet mazumā. Grāfs Zīverss jau 1841. gadā Vendenes (*Tagadējās Cēsīs – aut.*) muižā atvēra ūdens dziednīcu, gadsimta sākumā senlejas malā bija pansijas un vasarnīcas ar romantiskiem dāmu vārdiem – *Miranda, Silva, Henriete*. Mēs, kam lemts hroniski atgriezties Cēsīs, mēlīgi saucām 2. nodaļu par villu *Corolla*, 3. – par villu *Baltica*. Kilometra līdz piecu attālumā ir piemērots reljefs, lai iekārtotu savu *terenkūres* maršrutu, tādu kā Cara taka no Livādijas pils Krimā. Varētu izveidot taku pa Gaujas leju, gar Spoguļklinti, Līgavas alu, Svētavotu, varbūt augšup līdz Vāļu kalniem. Vai arī otrpus Gaujas – gar Raiskuma Sarkanajām klintīm līdz Lenčupītei. Maršruts var stiepties arī caur Kvēpenes silu līdz Satekles pilskalnam. Par dabas tonusiem dzejiskāk izteiktos ozolu dakteris Imants

Ziedonis, kurš tāpat no 16. istabas loga raudzījās saulrietā aiz Raiskuma pakalniem.»

ROMANTISKA ATKĀPE

Vairāku mēnešu prombūtne no tuvaļiem, romantiskā Gaujas krasta ainava, *špicbucības*, kā saka Ēriks Hānbergs, modināja kaisli un liriskas izjūtas. Daudziem – gan personālam, gan slimniekiem – te sācies mūža milas romāns. Pat Cēsu sanatorijas diloņslimnieku himnā ir vārdi – *Zēni šļūc pie daiļavām, bet tos māsas ķer./ Dažs labs romāns labi sācies, gludi tālāk trauc./ Bet tad bēdīgi tas beidzas, kad tam jāaizbrauc.*

«Slimnieki sanatorijā pavadīja vairākus mēnešus un sadraudzējās,» saka ārste Gunta Seisuma. «Tuberkulozes slimniekiem ir pastiprināta seksualitāte. Ir bijuši gadījumi, kad vīrs nebrauc uz mājām, sieva viņu meklē, bet viņš ir devies prom no sanatorijas ar citu. Vizma Belševica ir teikusi: «Mīlestība ir dvēseļu mirdzēšana.» Ja cilvēks iemīlas, tas nav slikti, bet ir jāzina robeža, jāzina ceļš uz mājām.»

«Milas romāni no seniem laikiem raksturīgi visām diloņslimnieku sanatorijām.» Ēriks Hānbergs ir lasījis ierakstus sanatoriju grāmatās. «Ir sirdi aizkustinoši sižeti – orķestris ir nospēlējis balli, un no rīta vijolnieks ir miris. Lirismu, kas valdīja sanatorijās, var izskaidrot – dilonis senāk plāva cilvēkus, un iemīloties viņos saglabājās dzīvības uzturēšanas instinkts. Kad es ārstējos, vairs negāzēja plaušas, nedūra tajās un nepumpēja gaisu. Sanatorija nedunēja no klepojošiem slimniekiem. Bija zāles, un operācijas veica tikai tad, kad nevarēja pārvarēt slimību.»

Cēsu sanatorijā uzplauka dziesmas *Vēcpiebalgas ūdensrozes* vārdu autora dzejnieka Laimoņa Vāczemnieka milasstāsts. Viņa meita tulkotāja Alda Vāczemniece stāsta: «Gaujaskalnā esmu bijusi tikai vienu reizi – aizbraucām ar mammu viņas 75 gadu jubilejā, bet Cēsu sanatorija man vienmēr bijusi nozīmīga vieta, svarīgs puzzles gabaliņš manas ģimenes vēsturē. Jo tieši tur – sanatorijā – tā sākās. Laikam latviešu literātu raksturīga pazīme ir tuberkuloze, jo arī mans tēvs 1951. gadā ārstējās Cēsu tuberkulozes sanatorijā, un tur viņš iepazinās ar manu mammu. Viņi bija ļoti jauni. Mammai bija sešpadsmit gadi, paps bija piecus gadus

vecāks. Mammai bija plaušu tuberkuloze, viņai bija jādzer piens ar govju pļekām – tā toreiz ar dabiskiem līdzekļiem ārstēja tuberkulozi. Sanatorijā viņai veica plaušu gāzēšanu. Mammai bija gari, biezi mati. Viens no pirmajiem darbiem, ko viņa izdarīja sanatorijā, – tos nogrieza. Papam bija limfmezglu tuberkuloze. Viņam bija piepampusī kakla limfmezgli, un viņš nevarēja pagriezt galvu. Citi pacienti viņu iesauca par Jūras cūciņu. Arī citiem bija iesaukas – Slaidais resnītis, Klusais okeāns, Kaziņa, Nelaimes čupa. Mana mamma bija Odziņa. Paps stāstīja, ka viņi gājuši uz kino un mamma viņam bija uzstusī pa rokām. Bērns jau nepieļauj fizisku kontaktu starp vecākiem, un es viņam sašutusi jautāju – kā tu viņai to atļāvi? Viņš atbildēja – bet, ja tā meitene patīk...

Tēvs stāstīja, ka Miervalda Birzes sieva Lilija esot bijusi skarba sieviete, un viņš vēlējis iznest viņu cauri. Teicis, ka viņam sāpot vēders. Ārste iedevusi zāles un pēc tam jautājusi – vai palīdzēja? «Es tās cītīgi smērēju uz vēdera, bet nepāriet,» viņš teicis. «Bet tās jālieto iekšīgi!» daktare izsaukusies.

Kad vecāki precējās, mammai bija septiņpadsmit gadi un bija jāprasa atļauja. Viņi sareģistrējās 1952. gada 12. janvārī, nodzīvoja kopā garu mūžu un izaudzināja trīs meitas. Tikai divu gadu pietrūka līdz zelta kāzām. Diemžēl tēvs nomira.»

GRIMSTOŠS KUĢIS

Rehabilitācijas slimnīca *Cēsis* ir vairākkārt mainījusi nosaukumu, izvērsusi darbību un paplašināta, piedzīvojusi karus un varas maiņu, bet kā milzīgs kuģis turpināja peldēt pretī laika straumei. No 1985. gada Gaujas ielā 88 izveidoja pulmonoloģijas slimnīcu, kur pacienti atguva veselību pēc pārciestā bronhīta, plaušu karsoņa, astmas apārstēšanas. 1993. gadā kliniku pārņēma kādreizējais īpašnieks Sarkanais Krusts un izveidoja rehabilitācijas slimnīcu *Cēsis*. Tās uzturēšanai no ārzemēm saņēma humāno palīdzību, naudu ziedoja deputāts Joahims Zīgerists, Cēsu alus darītava un citi labvēļi. Taču organizācijas naudas lāde izrādījās par plānu, arī valstij līdzekļu nebija. 1995. gadā ar Labklājības ministrijas lēmumu slimnīcu likvidēja. Ēkas un zemi atgriezta īpašniekiem un nodeva

DR. MAURIŅA VĒNU UN
LĀZERMEDICĪNAS KLĪNIKA

Vasarā ar veselām un skaistām kājām!

Prof. Dr. med.
Uldis Mauriņš,
ķirurģs, flebologs

Dr. med. **Arnolds Kadišs**,
ķirurģs, flebologs

Augustā

20% atlaide
ClaCs skleroterapijai
290,00 Eur,
ar atlaidi **232.00 Eur**

100 Eur atlaide
jebkura veida vēnu operācijai
Vienas kājas lāzeroperācija
700,00 Eur,
ar atlaidi **600.00 Eur**

Rīga, Kokneses prospekts 18A
Kalnciema iela 33
tālr. 67 374747; 67 315316; 67 610217

www.venucentrs.lv
www.lazermedicinasklinika.lv

Tilts pār gravu ieguvis jaunus vaibstus – pārtapis par unikālu viesību namu.

privatizācijai. Smalkā vieta, aristokrātiskās ēkas bez īsta saimnieka pamazām nopluka un aplupa.

Pēdējos gadus rehabilitācijas slimnīcā *Cēsis* par galveno ārsti strādāja Gunta Seisuma (*Eksprezidenta Bērziņa bijušās sievas Daces Seisumas mamma – aut.*), ko kolēģi bija iesaukuši par Irbīti. «Lilija Bērziņa bija šerpa, asa un diezgan lecīga, un kolektīvs slikti izrikojās pret viņu,» par pārcelšanos uz Gaujas kalnu 1977. gadā stāsta daktare Seisuma. «Viņu piecietā līdz pensijai, bet tikko viņai palika 55 gadi, uzrakstīja sūdzību Veselības aizsardzības ministrijai, ka viņa lieto tazepāmu un vēl kaut ko tā-ā-du. Man vajadzēja dzīvokli, un man pateica – ja es iešu strādāt uz Gaujas kalnu, dabūšu *Cēsis* dzīvokli. Ar ģimeni dzīvoju Raiskumā, Aucieņa pusē, un visu pavasari un vasaru braucu garām sanatorijai. No šausmām, ka tur būs jāstrādā, man sāpēja galva. Vasarā es palūdzu ceļazīmi uz Gagru. Divas nedēļas atpūtos, nedomāju par māju un trim bērniem, un galvassāpes pārgāja. Oktobrī es sāku strādāt.

Sanatorijas klubā pensijā izvadīja Liliju Bērziņu. Valmieras teātra literārās daļas vadītāja pienāca man klāt, aplika roku ap pleciem un teica: «Pleciņi tik šauri, kā jums ies?» Man likās, ka es laižos afērā. Miervaldis Birze teica: «Tas ir grimstošs kuģis.» Kad ierados darbā, mani sagaidīja pludojošas kanalizācijas šahtas. Daži nelabvēļi droši vien cerēja, ka nobīšos. Bet es, diezgan pacietīga būdama (ne velti centrālās slimnīcas darbinieki mani par knīpstangu nodēvēja), āvu kājās garākus zābakus un gāju lūkot, ko izdarīt. Avāriju ātri novērsām. Trijām ēkām bija izdrupušas kāpnes, un arī tās pārbūvējām. Uzcēlām transformatora būdu, izbūvējām ūdensvadu.

Ēkas bija kriminālā stāvoklī. Ik rītu ar bažām gāju uz darbu – vai kāda nav sagāzusies. Kluba siena pamazām gāzās uz āru, bet, lai aptiekas un noliktavas māja nesadalītos divās daļās, tās savilka kopā ar dzelzceļa sliedēm. Starpsienas gandrīz visām ēkām bija izpuvušas. Kad lidmašīnas pāri lidoja, slimnieku istabiņās krāsnis šūpojās. Draudēja sagāzties lapeņīte jeb *mērkaķbūda*, kā slimnieki to bija iesaukuši. Nostiprinājām tās pamatus, uzbūvējām tiltiņus, ko bomži bija nokurinājuši. Ēkām nomainījām skursteņus, tās izflizējām, nomainījām tualetēs podus, ēdnīcā dabūjām restorāna mēbeles. Par kādu naudu? Uzrakstīju iesniegumu Kaņepam un braucu pie viņa personīgi. Teicu, ka man ir vajadzīgi 18 tūkstoši rubļu sanatorijas remontam. Viņš domīgs lasa manu iesniegumu, pēta, kaut ko jautā. Es sāku raudāt. Man sāpēja sirds. Un man piešķīra līdzekļus remontam. Valmieras mēbeļu kombināts uztaisīja restorāna un viesnīcas mēbeles visām mājām. Mums bija labākais kabinets ar sešām inhalācijas iekārtām, bija fizikālās terapijas, masāžas, procedūru istabas. Un tomēr viena no pamatmetodēm plaušu slimību ārstēšanā palika – atgriešanās pie dabas. Skaistā, tīrā vide pie Gaujas, svaigais gaiss, *kustoterapija* dažkārt var dot vairāk nekā labākie medikamenti. Reiz atved smagi slimu sievieti, darām visu, ko spējam, bet nekas nelīdz. Pēc 17 dienām aizsūtām viņu atpakaļ uz *Stradiņiem*, bet pēc kāda laika viņa ierodas pie mums vēl sliktākā stāvoklī. Bija aizdomas uz astmu. Pacientei jautāju: «Vai jums ir dārz?» – «Jā,» viņa atbild. Es viņai pamācu: «Uzturieties laukā svaigā gaisā, saulē un ēdiet visu, kas aug jūsu dārzā, – zaļumus, ogas.» Pēc mēneša viņa izveseļojās! «Es biju kā gov, kas tikusi zaļā

plāvā un plūc zāli,» viņa saka. «Ēdu lokus, salātus, zemenes.»

Strādāju pusotru slodzi, bet vasarā vēl paguvu ģimenei savārit 70 litrus ievārijuma, iemarinēt 70 litrus gurķu, ielikt 140 litrus kompota.

Kad biju deviņpadsmit gadus nostrādājusi un nebija naudas darbinieku algām, Latvijas Sarkanā Krustā vadītājam Uldim Laucim uzrakstīju atlūgumu. Viņš lūdzās, lai es palieku 3. mājā, lai nāk cilvēki uz procedūrām, bet es biju pieņēmusi lēmumu, teicu: «Man pietiek, es gribu būt brīva.» Kad aizgāju no darba, sešus mēnešus nestrādāju. Saņēmu pensiju un atpūtos. Man ir lauku māja, zeme, sava siltumnīca. Novembri bērni prasīja: «Mammu, vai tu nemaz nestrādāsi?»

Gunta Seisuma joprojām strādā par ārstu pneimonologi *Cēsu* tuberkulozes un plaušu slimību kabinetā. Vairums viņas pacientu ir bērni.

•••

Šogad tur lejā, Gaujas kalnā, ir atvērta jauna dizaina viesnīca *Santa*. Trīs vēsturiskās ēkas ir atguvušas seno spozmi un ieguvušas arī jaunus vaibstus. *Villa Santa*, kas nes Latvijas vadošās izdevniecības vārdu, izveidota krievu aristokrātes Liosko kundzes vasarnīcā jeb sanatorijas 5. mājā. Graciozā villa *Baltica* (3. mājā) ar torniņiem nodēvēta izdevniecības lielākā žurnāla *Ieva* vārdā. Savukārt atjaunotā villa *Corolla* (2. mājā) ir saglabājusi vēsturisko nosaukumu. Jaunas līnijas un krāsas ir ieguvusi sanatorijas iemītnieku romantiskā tikšanās vieta – lapeņīte, bet divreiz nojauktais tilts pār gravu pārtapis par unikālu būvi ne tikai Latvijas, bet arī Eiropas mūsdienų arhitektūras mērogā – virs gravas izveidota viesību zāle un mākslas telpa. Viesnīca *Santa* atver jaunu lapu Gaujas kalna vēsturē... ■